

**ORTA VADELİ PROGRAM
(2007-2009)**

ORTA VADELİ PROGRAM (2007-2009)

GİRİŞ

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu doğrultusunda ilk Orta Vadeli Program 31 Mayıs 2005 tarihli ikinci mükerrer Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun gereğince, Orta Vadeli Programın ikincisi 2007-2009 dönemini kapsamak üzere hazırlanmıştır.

-Orta Vadeli Program, 2007 yılı bütçe sürecini başlatarak stratejik amaçlar temelinde kamu politikaları ve uygulamalarını şekillendirecek ve kaynak tahsisini bu çerçevede yönlendirecektir. Aynı zamanda, kamu ve özel kesim için öngörülebilirliği artıracak bir yol haritası niteliğinde olan bu Program, son yıllarda sosyal ve ekonomik alanda sağlanan gelişmelerin daha sağlam bir zeminde sürdürülmesi suretiyle güven ve istikrara katkıda bulunacaktır.

Çeşitli alanlarda birbirleriyle tutarlı bir amaç, politika ve öncelikler seti sunan Orta Vadeli Program, makro politikaların yanı sıra, temel gelişme eksenlerini ve ana sektörleri kapsamaktadır.

Programda, uzun vadeli amaçlara katkıda bulunacak şekilde, üç yıllık dönemde üzerinde yoğunlaşılacak öncelikler tespit edilmiştir. Bakanlık ve kurum bütçelerinin hazırlanmasında, idari ve yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde, kurumların karar alma ve uygulama süreçlerinde Programın amaç ve öncelikleri esas alınacaktır.

Dinamik bir yapı arz eden ve üç yıllık perspektife sahip olan Program, yıllık uygulamaların sonuçları ve genel şartlardaki değişimler dikkate alınarak, her yıl yenilenmektedir. Bu kapsamda, Program uygulamaları ile Programı etkileyebilecek dışsal gelişmeler etkili bir şekilde izlenecek ve değerlendirilecektir. Programda yer alan amaç ve öncelikler bakımından uygulamanın izlenmesi, değerlendirilmesi ve Bakanlar Kuruluna bilgi sunulmasından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı sorumludur.

Bundan sonraki süreçte;

5018 sayılı Kanunun 16'ncı maddesi gereğince, Orta Vadeli Programın temel amaç, öncelik ve makro hedefleriyle tutarlı olmak üzere Haziran ayının on beşine kadar Orta Vadeli Mali Plan hazırlanacak ve Yüksek Planlama Kurulu kararıyla yürürlüğe girecektir.

Kuruluşlar, Orta Vadeli Programda yer alan amaç ve öncelikler ile Orta Vadeli Mali Planda verilecek ödenek teklif tavanlarını esas alarak, tedbir önerilerini ve bütçe tekliflerini, 5018 sayılı Kanunun 17'nci maddesi çerçevesinde, hazırlayacaklardır. Kuruluşlarla bütçe müzakereleri bu doğrultuda yürütülecektir.

I. TEMEL AMAÇ

Avrupa Birliğine üyelik yolunda, toplumun bütün kesimlerinin gözetildiği ve ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasının hızlandırıldığı bir ortamda, insanımızın yaşam kalitesini yükseltmek Orta Vadeli Programın temel amacıdır.

Mevcut siyasi istikrar; gerçekleştirilen reformlar; ülkemizin genç, eğitilmiş ve girişimci insan gücü, uluslar arası rekabete açık sanayisi, işleyen piyasa ekonomisi, doğal ve kültürel değerleri; toplumun refahının yaygınlaşarak artmasına katkıda bulunacaktır.

Programın temel amacına hizmet etmek üzere, ülkemizin beşeri ve iktisadi varlıkları etkin bir şekilde değerlendirilerek;

- sürdürülebilir büyümenin sağlanması,
- rekabet gücünün artırılması,
- insan kaynaklarının geliştirilmesi,
- sosyal içermenin güçlendirilmesi,
- bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması,
- kamuda iyi yönetişimin yaygınlaştırılması,
- fiziki alt yapının iyileştirilmesi

alanlarında gelişme sağlanması ve sürdürülmekte olan yapısal reformların tamamlanması öncelikli hedeflerdir.

II. MAKROEKONOMİK POLİTİKA VE HEDEFLER

Ekonomide sağlanan güven ve istikrarı korumak, ekonomik büyümeyi yüksek ve sürdürülebilir kılmak, istihdamı artırmak, fiyat istikrarını sağlamak, kamu kesimi borçlanma gereğini sıfırlamak ve kamu borç stokunun milli gelire oranındaki düşüş eğilimini devam ettirmek Orta Vadeli Programın makroekonomik öncelikleri olacaktır.

A. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR

a. Büyüme ve İstihdam

1. Orta Vadeli Program döneminde ihracat odaklı bir büyüme hedeflenmektedir. Kamu kesimi, yapacağı alt yapı yatırımları ve düzenlemeler yoluyla özel sektör büyümesini hızlandırıcı bir rol oynayacak ve özel sektörün yüksek katma değer üreten sektörlerle daha fazla yoğunlaşmasını teşvik edecektir.
2. Ekonomik büyümenin istikrarlı bir yapıya kavuşmasında emek verimliliğinin yanı sıra toplam faktör verimliliğinin de artmaya devam etmesi büyük önem arz etmektedir. Bunun için de öncelikle makroekonomik istikrar, kurumsal alt yapının geliştirilmesi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi konularında ilerleme sağlanacaktır.

3. Yeni istihdam olanaklarının sağlanması, esneklik ve güvence arasında dengenin sağlandığı bir iş gücü piyasasının oluşturulması ve istihdam üzerindeki yüklerin azaltılması öncelikli olarak ele alınacaktır.
4. Kamu politikalarından kaynaklanan belirsizlikler azaltılacak ve böylece özel sektörün ileriye yönelik uzun dönemli plan yapabilmesi için elverişli bir ortam oluşturulacaktır.

b. Maliye Politikası

Makroekonomik istikrarın sürdürülmesini sağlamak amacıyla maliye, para ve gelirler politikalarının uyumu gözetilecektir. Kamu borç stokunun milli gelire oranının düşürülmesinin yanı sıra artan cari açığı da kontrol etmek amacıyla Program döneminde mali disipline titizlikle uyularak faiz dışı fazla verme politikasına devam edilecektir.

Kamu Harcama Politikası

Mali disiplinin devamına önemli katkı sağlayacak harcama reformuna ilişkin düzenlemeler sürdürülecektir. Kamu harcama sisteminde etkinlik, şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması amacıyla başlatılan ve mali disiplini, kaynak tahsisinde etkinliği ve tahsis edilen kaynakların iyi yönetimini hedefleyen düzenlemelerin titizlikle uygulanmasına devam edilecektir.

Program döneminde harcamalara ilişkin aşağıdaki politikalar uygulanacaktır:

1. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu uyarınca çıkarılması gereken ikinci düzenlemeler tamamlanarak, kamu idarelerinde mali yönetim, iç kontrol ve iç denetim faaliyetlerinin etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik gerekli tedbirler alınacaktır.
2. Kurumlar, bütçe kısıtını dikkate alarak, belirlenen öncelikler çerçevesinde kaynak tahsisini gözden geçireceklerdir. Bu kapsamda önceliğini yitirmiş faaliyetler ve projeler tasfiye edilecektir.
3. Kamu kesiminde ücret ve aylıklar ekonomik konjonktür ve fiyat istikrarı göz önünde bulundurularak belirlenecektir.
4. Ücret sisteminin sadeleştirilmesi, kamu personelinin mali ve özlük haklarına ilişkin dengesizlik ve adaletsizliklerin giderilmesi, performansa dayalı ücret sistemine geçilmesi ve mevcut statü sayısının azaltılması ilkelerini esas alacak kapsamlı bir personel reformunun 2009 yılı başından itibaren hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.
5. Genel sağlık sigortası, getireceği mali yüklerin makul düzeyde tutulması amacıyla, sağlıkta dönüşüm programıyla birlikte uygulanacaktır.
6. Sağlık hizmetlerinin kalitesinden ödün verilmeksizin, ilaç ve tedavi harcamalarını kontrol altında tutmaya yönelik tedbirler alınmaya devam edilecektir.

7. İşsizlik sigortasından yararlanma koşulları iyileştirilecektir.
8. Sosyal harcamaların toplam kamu harcamaları içindeki payı artırılabacaktır.
9. Yerel yönetimlerin harcamalarını finanse etmek amacıyla çeşitli kaynaklardan yapılan tahsislerin objektif esaslara dayalı ve amaca yönelik kullanımını sağlanacaktır.
10. Yerel yönetimler personel politikalarını açıklanan norm kadro düzenlemelerine uygun bir şekilde yürüteceklerdir.

Kamu Yatırım Politikası

Kamu yatırımlarının etkinliği artırılacak, öncelikli sosyal ihtiyaçları giderecek ve üretken faaliyetleri destekleyecek nitelikteki alt yapıya yönlendirilmesi ve sektörel, bölgesel ve AB'ye uyum yönündeki amaçların gerçekleştirilmesinde etkili bir araç olarak kullanılması sağlanacaktır. Bu çerçevede;

11. Kamu yatırımlarının etkin, verimli ve zamanında gerçekleştirilmesini hedefleyen rasyonalizasyon çalışmalarına devam edilecektir.
12. Eğitim, sağlık, teknolojik araştırma, ulaştırma, içme suyu ve e-Devlet yatırımlarına öncelik verilecektir.
13. Kamu yatırımları, bölgesel kalkınma ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasında etkili bir araç olarak kullanılacaktır.
14. AB'ye üyelik yönünde ortaya konulan politika ve önceliklerin hayata geçirilmesi için sürdürülen çalışmaların gerektirdiği yatırımlar hızlandırılacaktır.
15. Kamu alt yapı yatırımlarında özel sektör katılımını artırıcı modeller geliştirilecektir.
16. Kamu yatırım teklif ve kararları, sağlıklı sorun analizlerini içeren sektör çalışmalarına ve nitelikli yapılabirlik etüt ve analizlerine dayandırılacaktır.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme

Kamu iktisadi teşebbüslerinden (KİT) özelleştirilebilecek olanların belirli bir takvim ve strateji çerçevesinde özelleştirilmesi; ancak, özelleştirilinceye kadar bu teşebbüslerin ve orta vadede özelleştirilmeyecek diğer kuruluşların verimlilik ilkelerine uygun olarak işletilmesi esastır.

17. KİT'lerde hesap verebilirliği, şeffaflığı, karar alma süreçlerinde esnekliği sağlamaya ve KİT'ler üzerinde müdahale yetkisi olan kurum sayısını azaltmaya yönelik yeni bir kurumsal yönetim sistemi oluşturulacaktır.
18. Fiyatlandırma başta olmak üzere KİT'lerin tüm işletmecilik politikaları, genel yatırım ve finansman kararlarında öngörülen hedeflere ulaşacak

şekilde, piyasa şartlarına uygun olarak belirlenecek ve etkin bir şekilde uygulanacaktır.

19. KİT'lerde stok, tedarik, üretim ve pazarlama maliyetlerini düşürerek verimliliği ve karlılığı artıran ve uluslar arası fiyat değişimlerine duyarlı olan bir finansman politikası izlenmesine devam edilecektir.
20. KİT'lerin atıl durumda bulunan gayrimenkullerinin değerlendirilmesinde rayiç bedel esas alınacaktır.
21. KİT'lerin zarar eden işletme birimleri, fonksiyonları da dikkate alınarak, tasfiye edilecektir.
22. KİT'lerde atıl istihdamın azaltılmasına yönelik tedbirlerin uygulanması sürdürülecek, ancak nitelikli personel ihtiyacının karşılanması için gerekli tedbirler alınacaktır.
23. İmalat sanayii maliyetleri üzerinde olumsuz baskı oluşturan enerji girdi fiyatlarının tespitinde sanayi aboneleri lehine bir politika izlenecektir.
24. Demir yolu işletmeciliğinde alt yapı hizmetleri ve taşımacılığın birbirinden ayrılması ve özel sektörün de katılımıyla maliyetlerin düşürüldüğü, rekabete açık bir yolcu ve yük taşıma sistemi kurulması sağlanacaktır.
25. Sermayenin tabana yayılması ve sermaye piyasalarının derinlik kazanmasını sağlayacak şekilde; özelleştirme uygulamalarında, ekonomik konjonktür ve kuruluşun faaliyet alanı dikkate alınarak, halka arz yöntemine öncelik verilecektir.

Kamu Borçlanma Politikası

26. Borçlanma politikasının temel amacı; riskler, borçlanmanın vadesiile para ve faiz cinsinden kompozisyonu dikkate alınarak, kamu finansman ihtiyacının en düşük maliyetle karşılanmasıdır.
27. Nakit ve borç yönetiminde oluşabilecek likidite risklerinin azaltılması amacıyla, yeterli düzeyde rezerv tutulması politikasına devam edilecektir.

Kamu Gelir Politikası

Vergi politikasının temel amacı; büyüme ve istihdam politikalarını destekleyici, kayıtdışı ekonomiyi azaltıcı ve aynı zamanda makroekonomik politikalarla uyumlu, etkin, basit ve geniş tabanlı bir vergilendirme sisteminin oluşturulmasıdır. Bu çerçevede;

28. Özel girişimcilerin uzun vadeli planlama yapmalarını sağlamak ve öngörülebilirliği artırmak amacıyla vergi politikalarında istikrar esas olacaktır.
29. Vergi kanunlarında yer alan istisna, muafiyet ve vergi indirim hükümleri, ekonomik ve sosyal politikalar çerçevesinde yeniden değerlendirilerek vergi mevzuatı sadeleştirilecektir.

30. Mali aracılık faaliyetleri üzerindeki vergi yükünün düşürülmesi politikası çerçevesinde, kamu finansman dengeleri de göz önünde bulundurularak banka ve sigorta muameleleri vergisinde indirim yapılacaktır.
31. Güçlü bir toplumsal ve siyasi irade ile toplumun tüm kesimlerinin katıldığı kapsamlı bir kayıtdışılıkla mücadele stratejisi oluşturulacaktır. Kayıtdışılıkla mücadele amacıyla öncelikle iş ve çalışma hayatına ilişkin mevzuatın basitleştirilmesi, kamu kurumları arasında bilgi paylaşımı ve koordinasyon sağlanarak kurumların teknolojik alt yapısının güçlendirilmesine yönelik faaliyetlere başlanacaktır.
32. Kayıtdışı ekonomiyi ödüllendiren, kamuya olan güveni sarsan, kayıtdışılığın özendirilen ve kamu gelirlerinde kayba neden olan her türlü af ve borç yapılandırılması beklentisinin önüne geçilecektir.
33. Ekonomi içinde haksız rekabete yol açan kayıtdışılıkla etkin mücadele sonucunda oluşacak kaynaklar, işlem vergileri başta olmak üzere vergi ve sosyal güvenlik prim oranlarının indiriminde kullanılacaktır.
34. Yerel yönetimlerin öz gelirlerinin artırılmasına ilişkin düzenlemeler hayata geçirilecektir.

c. Para Politikası ve Fiyat İstikrarı

Para politikasının temel amacı, fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürülebilir kılmak olacaktır. Bu amaç doğrultusunda;

1. 2006 yılı başından itibaren uygulanan açık enflasyon hedeflemesi rejimine devam edilecektir.
2. Enflasyon hedeflemesi rejiminin uygulanmasında 'orta vadeli bakış' açısının ekonomideki tüm birimler arasında yaygınlaşması sistemin başarısı açısından büyük önem taşımaktadır.
3. Mali disipline uygun hareket edilmesi, enflasyon hedeflemesi rejiminin başarısı açısından çok önemli bir faktör olmaya devam edecektir.
4. Para politikasının hesap verebilirliğini ve şeffaflığını temin amacıyla, enflasyonun hedeften belirgin olarak sapması durumunda, Merkez Bankası sapmanın nedenlerini ve hedefe ulaşılabilmesi için alınması gereken önlemleri Hükümete yazılı olarak bildirecek ve kamuoyuna duyuracaktır.
5. Para politikasının temel iletişim aracı, üç ayda bir yayınlanan Enflasyon Raporu olmaya devam edecektir. Para Politikası Kurulu toplantı özetleri ise iletişim politikasının diğer bir önemli aracı olmayı sürdürecektir.
6. Merkez Bankası, beklentileri yönlendirmek ve fonlama maliyetlerini belirlemek amacıyla, kısa vadeli faiz oranlarını temel para politikası aracı olarak aktif bir şekilde kullanmaya devam edecektir.

7. Döviz kurlarının seyrinde makroekonomik dengeler ile döviz piyasası arz ve talep dinamiklerinin belirleyici olduğu dalgalı döviz kuru rejimine devam edilecektir.
8. Piyasada döviz likiditesinin belirgin olarak artması durumunda, Merkez Bankası rezerv birikimini sağlamak amacıyla düzenli döviz alım ihaleleri yapabilecektir.
9. Döviz kurlarında oluşabilecek aşırı oynaklık durumlarında, Merkez Bankası, uzun dönemli denge değerini etkileme amacı olmaksızın döviz piyasasına müdahalede bulunabilecektir.

d. Ödemeler Dengesi

Cari açığın sürdürülebilirliğinin sağlanması ve sağlam kaynaklarla finanse edilmesi temel amaçtır. Bu çerçevede;

1. Geleneksel ihracat sektörlerinde katma değeri yüksek üretimin sağlanmasına yönelik teşvik ve devlet yardımları uygulamaları etkinleştirilerek sürdürülecektir. Bu kapsamda, tasarım, marka, pazarlama ve tanıtım konusundaki mevcut destekler çeşitlendirilerek geliştirilecektir.
2. Ürün çeşitlendirmesine gidilerek dış pazarda rekabet edebilecek potansiyele sahip, yüksek katma değerli, yeni teknoloji özelliği olan ürünlerin geliştirilmesi ve ihracata yönlendirilmesi amacıyla, AB ve DTÖ normları da dikkate alınarak, uygulanmakta olan destek sistemleri etkinleştirilecektir.
3. Ticaret politikası araçlarının etkin bir şekilde uygulanması bağlamında, Dahilde İşleme Rejimi iç piyasa üretimi ve denetim koşulları göz önüne alınarak yeniden düzenlenecektir.
4. Gümrük Birliği uyarınca üstlenmekle yükümlü olduğumuz AB'nin teknik mevzuatına uyum süreci hızlandırılacak; uyumlulaştırılan mevzuatın etkin uygulanmasını teminen gerekli idari, teknik ve fiziki alt yapı kurulacak; ithalatta gözetim ve denetim etkinleştirilecektir.
5. İkili ve çok taraflı ticari ilişkiler kapsamında ihracatın geliştirilmesi amacıyla; kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu sağlayacak, ihracatçıların dış pazar imkanlarını artıracak mekanizmalar geliştirilecektir.
6. Kültürel ve coğrafi yakınlığımız olmasına rağmen ticaretimizin sınırlı olduğu Türk Cumhuriyetleri ile petrol ihracatçısı ülkeler ve Uzakdoğu ülkelerindeki pazar payımızı artırmak için gerekli tedbirler alınmaya devam edilecektir.
7. Orta vadede yurt içi üretimin ithalat bağımlılığının azaltılması amacıyla, sanayide kullanılan ithal ara girdilerin yurt içinde üretilmesini sağlayacak mekanizmalar geliştirilecektir. Bu çerçevede, sanayide Ar-Ge faaliyetlerinin yaygınlaştırılması sağlanarak, özellikle yüksek teknolojili ara girdilerin yurt içinde üretilmesi yönünde çalışmalar başlatılacaktır.
8. Ülkemizin rekabet gücünün artırılması amacıyla, AB ile olan gümrük birliği dikkate alınarak, üçüncü grup ülkelerle ikili ve çok taraflı ekonomik işbirliği

kapsamında, serbest ticaret ve tercihli ticaret anlaşmaları yapılması desteklenecektir.

9. İkili ekonomik ilişkilerimizin geliştirilmesinde sınır ötesi işbirliği programlarına ağırlık verilecektir.
10. Yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik yapılan reformların uygulanmasında ortaya çıkan aksaklıklar giderilerek doğrudan uluslar arası yatırımlar desteklenecektir.

e. Finansal Sistem

Rekabetçi ölçüğe ulaşmış, kaynakları yatırıma yönlendirecek araç çeşitliliğine ve mali derinliğe sahip, uluslar arası standartlarda düzenlenen ve denetlenen ve aracılık maliyetlerinin asgariye indirildiği bir finansal sistemin geliştirilmesinin sağlanması temel amaçtır. Bu çerçevede;

1. Sermayenin tabana yayılmasını sağlamak amacıyla şirketlerde azınlık hisse sahiplerinin hakları geliştirilecektir.
2. Altın bankacılığının gelişimi desteklenecektir.
3. Finansal sistemin derinleşmesine katkı yapacak konut finansmanının işlerliğini sağlamak amacıyla yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.
4. Sigortacılık, factoring ve finansal kiralama sektörlerinin hukuki alt yapısı geliştirilecektir.
5. Benzer işlemlerin vergilendirilmesi ve bilgiye erişim imkanı açısından, finansal kuruluşların türünden kaynaklanan rekabeti bozucu unsurlar ortadan kaldırılacaktır.
6. Finansal piyasalarda ve bu piyasalardan kaynak temin eden reel sektörde kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanması sağlanacaktır.
7. Kredi ve kurumsal yönetim derecelendirme sistemi tesis edilecektir.
8. Türev ürünlerin risk yönetiminde kullanımı teşvik edilecek, öte yandan bu ürünlere ilişkin risk algılaması artırılacaktır.
9. Risk ölçümüne yönelik veri tabanı geliştirilecektir.
10. Sigorta sektörü ile özel emeklilik hizmetlerine ilişkin düzenleme ve denetleme işlevleri tek çatı altında toplanacaktır.
11. Sigorta sistemi tüm afet türlerini ve fiziksel yapıları kapsayacak şekilde geliştirilecektir.

B. PROGRAM DÖNEMİ HEDEF ve GÖSTERGELERİ**a. Büyüme ve İstihdam**

1. Program döneminde yıllık ortalama yüzde 7,0 civarında ekonomik büyüme hedeflenmektedir.
2. Program döneminde yıllık reel ortalama olarak özel tüketim harcamalarının yüzde 8,2, özel sabit sermaye yatırım harcamalarının yüzde 8,4, kamu tüketim harcamalarının yüzde 2,1 ve kamu sabit sermaye yatırım harcamalarının yüzde 6,2 oranında artacağı öngörülmektedir.
3. İstihdam olanaklarını artırıcı uygulamaların da etkisiyle Program döneminde 1,6 milyon yeni istihdam yaratılacağı öngörülmektedir.

b. Kamu Maliyesi

1. 2006 yılında yüzde 0,9 olacağı tahmin edilen kamu kesimi fazlasının GSYİH'ya oranının 2009 yılında da aynı seviyede olması, yüzde 0,3 olacağı tahmin edilen genel devlet fazlasının GSYİH'ya oranının ise yüzde 0,7'ye yükselmesi hedeflenmektedir.
2. 2006 yılında yüzde 45,1 olması beklenen genel devlet harcamalarının GSYİH'ya oranının 2009 yılında yüzde 41,5'e düşürülmesi hedeflenmektedir.
3. 2006 yılında yüzde 36,9 olacağı tahmin edilen genel devlet faiz dışı harcamalarının GSYİH'ya oranının 2009 yılında yüzde 37 olması öngörülmektedir.
4. 2006 yılında yüzde 8,2 olması beklenen genel devlet faiz harcamalarının GSYİH'ya oranının 2009 yılında yüzde 4,5'e düşürülmesi hedeflenmektedir.
5. 2006 yılında yüzde 45,5 olacağı tahmin edilen genel devlet gelirlerinin GSYİH'ya oranının 2009 yılında yüzde 42,2 olması beklenmektedir.
6. 2006 yılında yüzde 31,6 olacağı tahmin edilen sosyal güvenlik primleri dahil vergi yükünün (vergi red ve iadeleri hariç) GSYİH'ya oranının, 2007 yılında bir miktar artmakla birlikte, dönem sonunda aynı seviyede kalması öngörülmektedir.
7. Kamunun; hava ve deniz ulaşımı ile lokomotif ve vagon üretimi; tütün ürünlerinin işlenmesi; petrokimya sanayii; elektrik dağıtım faaliyet alanlarından tamamen çekilmesi; bunun yanı sıra, elektrik ve şeker üretimi, doğal gaz piyasası, kömür ve diğer maden işletmeciliğindeki payını azaltması hedeflenmektedir.
8. Sosyal güvenlik reformu sonrasında emeklilik sisteminin açığında önemli oranlarda düşme olmakla beraber, genel sağlık sigortası ve prim oranlarında yapılacak indirimlerin doğuracağı ek yükten dolayı sosyal güvenlik açığı Program döneminde mevcut seviyesini koruyacaktır.
9. Emeklilik sisteminin açığının düşmesinde devlet memurlarında prim matrahının genişlemesi etkili olacaktır. Ancak, ilave prim ödemelerinin ve

maaş düşüşünün bütçe kaynaklarından telafi edilecek olması nedeniyle toplam kamunun mali dengesinde bir değişme olmayacaktır.

10. Yatırım programının rasyonalizasyonu çalışmaları çerçevesinde, yatırım programına her yıl azalan oranda yeni proje alınarak ve yatırımların bütçe içindeki payı artırılarak, 2006 yılında 5,5 yıl olacağı tahmin edilen stokun ortalama tamamlama süresinin 2009 yılında 5 yılın altına indirilmesi hedeflenmektedir.
11. Kamu net borç stokunun GSYİH'ya oranında Program dönemi sonunda 2006 yılına göre 14,9 puanlık bir düşüş hedeflenmektedir.

c. Ödemeler Dengesi

1. Son yıllarda dünya ekonomisi ve ticaretinde yaşanan canlılığa, sağlanan makroekonomik istikrara ve yapısal düzenlemelere bağlı olarak dış ticaret hacmimizde gözlenen artış eğiliminin Program döneminde de devam edeceği öngörüsüyle; ihracatın yıllık ortalama yüzde 13 oranında artarak Program dönemi sonunda 120 milyar dolara, ithalatın ise yıllık ortalama yüzde 11 oranında artarak 2009 yılında 182 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.
2. 2007 yılında 21,5 milyar dolar olarak öngörülen turizm gelirlerinin 2009 yılında 25 milyar dolara çıkacağı tahmin edilmektedir.
3. Bu tahminler doğrultusunda cari işlemler açığının GSYİH'ya oranının orta vadede mevcut seviyesini koruyacağı öngörülmektedir.
4. Program dönemi boyunca sermaye finans hesabının kalitesinde iyileşme beklenirken, ödemeler dengesi açığında borç yaratmayan veya uzun vadeli finansmanın payının artacağı tahmin edilmektedir.
5. Makro ekonomide sağlanan istikrarla birlikte, yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik reformların büyük ölçüde tamamlanmasına bağlı olarak yeni kapasite yaratan doğrudan yabancı yatırımların öneminin artması beklenmektedir. Bu nedenle, doğrudan yabancı yatırımların, cari işlemler hesabında oluşması beklenen açığın finansmanında ağırlıklı olarak rol oynaması öngörülmektedir.

d. Fiyat

1. 2006 yılı başında uygulamaya konulan ve birincil amacı fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmek olan 'açık enflasyon hedeflemesi rejimi', Program döneminde de sürdürülecektir. Bu çerçevede, "nokta hedef" olarak belirlenen enflasyon hedefleri, Tüketici Fiyat Endeksi'nin yıllık yüzde değişimi ile hesaplanan yıl sonu enflasyon oranı üzerinden tanımlanmış ve 3 yıllık bir dönem için açıklanmaya başlanmıştır. 2006, 2007 ve 2008 için yıl sonu hedefleri sırasıyla yüzde 5,0 yüzde 4,0 ve yüzde 4,0 olarak belirlenirken, 2009 yıl sonu hedefi ise Hükümet ve Merkez Bankası tarafından belirlenecek ve kamuoyuna duyurulacaktır.

III. PROGRAM DÖNEMİ GELİŞME EKSENLERİ

A. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ ve İSTİHDAM EDİLEBİLİRLİĞİN ARTIRILMASI

Rekabet gücü yüksek bir ekonomi ve sürdürülebilir bir kalkınma için eğitimin kalitesi yükseltilecek, eğitim ile istihdam arasındaki ilişki güçlendirilecek ve istihdam edilebilirlik artırılabilecektir. Makro ekonomik politikalarla sağlanan büyümenin yaratacağı istihdam artışını desteklemek amacıyla aktif işgücü politikaları uygulanacaktır.

İnsan kaynaklarının, gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri doğrultusunda mesleki bilgi ve becerileri geliştirilerek istihdam imkanlarının artırılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede;

1. Mesleki eğitimde piyasanın ihtiyaç duyduğu nitelikteki insan gücünü yetiştirmek için modüler ve esnek bir sisteme geçiş çalışmaları hızlandırılacak ve farklı kademelerde verilen mesleki eğitim arasında program bütünlüğü sağlanacaktır.
2. Hayat boyu eğitim stratejisi hazırlanacaktır.
3. İş dünyasının talep ettiği nitelikteki işgücünün yetiştirilmesi amacıyla eğitim ile işgücü arasındaki işbirliğini güçlendirecek mekanizmalar oluşturulacaktır.
4. Bilgi toplumuna dönüşüm süreci ile bölgesel, ulusal ve uluslararası gelişme ve ihtiyaçlara göre yüksek öğretim kurumlarının birim ve programları güncellenecektir.
5. Özellikle eğitilmiş genç işsizlerin istihdamını sağlamak üzere, uzaktan ve yaygın eğitim imkanları kullanılarak, bilgi ve iletişim teknolojileri alanında ihtiyaç duyulan insan gücünün yetiştirilmesi desteklenecektir. Ayrıca, gençlerin işgücü piyasasında deneyim kazanmalarını sağlayıcı programlar geliştirilecektir.
6. İşgücünün nitelik ve beceri düzeyini yükselterek istihdam edilebilirliği artırmayı amaçlayan aktif işgücü politikaları yaygınlaştırılacak ve bu politikalara ayrılan kaynaklar artırılabilecektir.
7. Türkiye İş Kurumunun kapasitesi yerel düzeydeki ihtiyaçlar da göz önünde bulundurularak geliştirilecek, hizmet alanları çeşitlendirilecek ve hizmet sunulan hedef grupları genişletilecektir.
8. İşgücü piyasasının daha esnek hale getirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

B. SOSYAL İÇERME VE YOKSULLUKLA MÜCADELE

Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski taşıyan birey ve grupların ekonomik ve sosyal hayata aktif katılımlarının artırılması ve yaşam kalitelerinin yükseltilerek toplumsal dayanışma ve bütünlüğünün sağlanması temel amaçtır.

Eğitim, sağlık ve kamunun sunduğu diğer sosyal hizmetlerin herkesin erişebileceği ve eşit olarak yararlanabileceği bir hale getirilmesi, özellikle kente gocz edip sosyal dışlanmaya maruz kalan nufusun istihdam edilebilirliğinin artırılması yoluyla topluma entegre edilmesi ve sosyal koruma ağının nufusun tvmunu kapsayacak, dezavantajlı grupları topluma entegre edecek şekilde geliştirilmesi amaçlanmaktadır.. Bu gerçevede;

1. Eğitim ve sağlık hizmetleri dezavantajlı gruplar için daha erişilebilir ve eşit olarak yararlanılabilir hale getirilecektir. Ayrıca bu grupların; istihdama, sosyal sigorta ile sosyal hizmet ve yardımlara hakkaniyet esasları çerçevesinde ulaşabilirliği artırılacaktır.
2. Sosyal guvenlik sistemi toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayabilen ve mali sũrdũrũlebilirliđe sahip bir yapıya kavuşturulacaktır.
3. Sosyal sigorta sisteminin bilgi işlem alt yapısında tam otomasyona geçilerek, hak kaybını ve mũkerrer yararlanmayı onleyen etkili, erişilebilir ve sũrdũrũlebilir hizmet sunan bir yapı oluşturulacaktır.
4. Sosyal hizmet ve yardımların ihtiyaç sahiplerine daha etkili sunulması amacıyla, bu alanda hizmet veren kurumlar arasında işbirliğini sağlayan, yerel yonetim ve sivil toplum inisiyatifini artıran, ihtiyaç sahiplerinin tespitinde ve ihtiyaçlarının karşılanmasında objektif kriterler getiren duzenlemeler yapılacaktır ve sosyal hizmet ile yardımlar alanında nitelikli personel eksikliği giderilecektir.
5. Yoksulluğun azaltılmasına yonelik hizmetler, yoksulluk kũltũrũnũn oluşmasını onleyici ve yoksul kesimin uretici duruma geçmesini sağlayıcı nitelikte olacaktır.
6. Tarımdaki yapısal değişim sonucu ortaya çıkan yoksul kesim için tarım dışı gelirleri artırıcı ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesine yonelik projeler desteklenecektir. Özellikle, kırsal kesimde ve az gelişmiş bõlgelerde girişimcilik teşvik edilecektir.
7. Kente gocz eden yoksul kesimlerin istihdam edilebilirlikleri artırılacak ve toplumla bũtũnleřmeleri sağlanacaktır.
8. Kadınların ekonomik ve sosyal hayata etkin katılımları sağlanacak, başta eğitim olmak uzerede dezavantajlı konumlarını giderici tedbirler alınacaktır. Ayrıca, kadına yonelik şiddet konularında duyarlılık ve bilgilendirme faaliyetleri artırılacaktır.
9. Guç koşullar altında yaşayan çocukların durumlarının iyileştirilmesi ve risk altındaki çocukların korunmasına yonelik çalışmalara ağırlık verilecektir. Bu gruptaki çocuklar için oncelikle aile yanında bakım modeli desteklenecek, kurumsal bakım gerektiren durumlarda ise bu hizmetleri iyileştirici tedbirler alınacaktır.
10. Gençlerin aileleriyle ve toplumla iletişimlerini daha sağlıklı hale getirecek, oğguvenlerini geliştirecek, sosyalleşmelerini, duyarlılıklarını ve karar alma sũreçlerine katılımlarını artıracak çalışmalar yapılacaktır.

11. Özürlüler için sosyal ve fiziki çevre şartları iyileştirilecek, özürlülerin istihdamına yönelik mesleki eğitim imkanları ve danışmanlık hizmetleri geliştirilecektir.
12. Yaşlılara yönelik olarak evde bakım hizmeti desteklenecek, kurumsal bakım hizmetlerinin ise nitelik ve niceliği artırılacaktır.
13. Hüküm giymiş olanların topluma yeniden kazandırılmasına yönelik hizmetler etkinleştirilecektir.

C. İŞLETMELERİN REKABET GÜCÜNÜN GELİŞTİRİLMESİ

İşletmelerin; yüksek teknolojik kabiliyete ve nitelikli işgücüne sahip, değişen şartlara uyum sağlayabilen, ulusal ve uluslar arası piyasalarda rekabet gücü olan bir yapıya kavuşturulması temel amaçtır. Bu çerçevede;

1. İş kurma ve geliştirme aşamalarında girişimcilik desteklenecektir.
2. Yenilikçilik, verimlilik ve işletmelerin teknolojiyi etkin kullanımı desteklenecektir.
3. Finansal araçlar çeşitlendirilecek, başta KOBİ'ler olmak üzere işletmelerin finansmana erişimi kolaylaştırılacaktır.
4. İşletmelere yönelik fiziki alt yapı ile teknoloji ve bilişim alt yapısı geliştirilecek, işletmeler arası işbirlikleri desteklenecektir.
5. İş ortamının iyileştirilmesine yönelik olarak bürokrasinin azaltılması ve işlemlerin hızlandırılmaları konusundaki çalışmalar sürdürülecektir.
6. Başta enerji olmak üzere girdi maliyetleri düşürülecek; istihdam üzerindeki yükler sosyal güvenliğin aktüeryal dengeleri gözetilerek azaltılacak; işgücü maliyetlerini artıran diğer yükümlülükler gözden geçirilecektir.
7. AB müktesebatıyla uyumlu, etkin bir devlet yardımları sistemi oluşturulacaktır.
8. İşletmelerde kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda kurumsallaşmanın yaygınlaştırılması özendirilecektir.
9. Akreditasyon, uygunluk değerlendirme ve piyasa gözetim sistemleri etkinleştirilecek, belgelendirme faaliyetleri desteklenecektir.
10. Rekabeti kısıtlayan, engelleyen veya bozan davranışlar etkili bir şekilde önlenecek, toplumda rekabet kültürü geliştirilecektir.
11. Fikri mülkiyet uygulamaları etkinleştirilecek, toplum düzeyinde yaygın ve yerleşik bir fikri haklar kültürü oluşturulacaktır.
12. İşletmelerde çalışanların mesleki ve teknik niteliklerinde iyileştirmeye yönelik çalışmalar desteklenecektir.

D. BÖLGESEL GELİŞME ve BÖLGESEL GELİŞMİŞLİK FARKLARININ AZALTILMASI

Bölgesel gelişme politikalarında temel amaç; bölgelerin verimliliğini yükseltmek suretiyle, ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkısı artırarak ekonomik gelişme ve sosyal refahı ülke geneline dengeli bir şekilde yaymaktır.

Bölgesel gelişmenin hızlandırılması için, merkezi düzeyde bölgesel gelişmeyi destekleyen politikalar etkinleştirilecek, yereldeki dinamikleri ve potansiyelleri harekete geçirici politikalara ağırlık verilecek ve yerel düzeyde kurumsal kapasite artırılabilecektir. Bu çerçevede;

1. Ulusal ölçekte bölgesel ve mekansal gelişme çerçevesi oluşturulacak, kalkınma ajansları ile işbirliği içinde bölgesel gelişme stratejileri ve planları hazırlanacak, alt ölçekli plan ve stratejilerin kapsamı ile ilke ve standartları belirlenecektir.
2. Bölgesel plan ve programlar uygulanabilir nitelikte hazırlanacak, mevcut entegre bölgesel gelişme planları uygulanabilir programlara dönüştürülecek, bunlarla tutarlı bir kaynak tahsisi sağlanacak, izleme ve değerlendirme mekanizmaları oluşturulacaktır.
3. Kalkınma ajansları başta olmak üzere yerel düzeyde kurumsal yapılar oluşturulacak, mevcut yapıların kapasitesi geliştirilecek, merkezi ve yerel kurumlar arasındaki işbölümü etkinleştirilecektir.
4. Özellikle az gelişmiş bölgelerde yerel düzeyde uzmanlaşmayı destekleyecek şekilde beşeri kaynaklar ve sosyal sermaye geliştirilecek, bölgesel potansiyelleri ve işgücü piyasası özelliklerini dikkate alan işgücü eğitimi ve girişimcilik programları uygulanacaktır.

Bölgeler arası göç eğilimlerini bölge içinde tutacak, nüfusun ve gelişmenin mekanda dengeli dağılımını sağlayacak ve kentleşme sürecini sağlıklı bir yapıya kavuşturacak uygulamalara ağırlık verilecektir. Bu kapsamda;

5. Bölgesel merkez niteliği taşıyan kentler tespit edilecek, bölgeler arası göç eğilimleri analiz edilerek, göç eğilimlerini bu merkezlere yönlendirici stratejiler ve politikalar geliştirilecektir.
6. Yoğun göç baskısı altında olan kentlerin göçten kaynaklanan temel sorunları tespit edilerek en çok etkilenen alanlarda fiziki ve sosyal alt yapı iyileştirilecektir.
7. Yerel ve merkezi kuruluşlar arasında fiziki planlamayla ilgili görev ve yetkiler belirgin bir şekilde tanımlanacak ve etkin bir denetim mekanizması kurulacaktır.

Kırsal kesimde refahı artırarak kır ve kent arasındaki sosyo-ekonomik gelişmişlik farklarının dengelenmesi doğrultusunda;

8. Kırsal kalkınma planı hazırlıkları tamamlanarak, planın hayata geçirilmesi için yerel ve merkezi kurumsal yapılar güçlendirilecek, aralarındaki işbölümü

etkinleştirilecek, AB ile mali işbirliği çerçevesinde sağlanacak kırsal kalkınma fonlarının kullanımına ilişkin gerekli idari mekanizmalar oluşturulacaktır.

9. Kırsal kesimde işsizliğin azaltılması ve işgücünün yöresinde istihdamının teşvik edilmesine yönelik olarak, tarım dışı istihdam imkanlarının geliştirilmesi ve gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi kapsamında bilgi ve iletişim teknolojileri de (e-ticaret) kullanılarak alternatif faaliyetlerin geliştirilmesi konusundaki özel uygulamalar desteklenecektir.
10. Kırsal kesimde kamu yatırımları ve hizmetlerinin sunumunda, konumları itibarıyla çevresindeki yerleşim birimlerine hizmet verme ve gelişme potansiyeli olan merkezi yerleşmelere öncelik verilerek, bu yerleşmelerin alt yapıları iyileştirilecek ve kapasite gelişimleri desteklenecektir.
11. Dağınık yerleşim dokusuna sahip kırsal alanlara kamu hizmeti götürülmesinde, maliyet etkinliğini ve erişimi güçlendirecek alternatif modeller geliştirilecek ve uygulanacaktır.
12. Başta il özel idareleri olmak üzere, yerel yönetimler ile birliklerinin kırsal kalkınma konusundaki etkinliğini artırmak için kapasiteleri güçlendirilecektir.
13. Doğal afet, kamulaştırma ve terör gibi zorunlu nedenlerle yaşadıkları yerlerden ayrılan vatandaşlara, kendi istekleri doğrultusunda, eski veya yeni yerleşim yerlerinde sürdürülebilir yaşam koşullarının oluşturulması için gerekli tedbirler alınacaktır.

E. KAMUDA İYİ YÖNETİŞİM

Ülkenin ekonomik ve sosyal gelişme sürecinin etkin yönetimini sağlamak üzere; kamu yönetiminin yurttaş odaklı, kaliteli, etkili ve hızlı hizmet sunabilen; esneklik, saydamlık, katılımçılık, hesap verme sorumluluğu, öngörülebilirlik gibi çağdaş kavramları benimsemiş bir anlayışa, yapıya ve işleyişe kavuşturulması temel amaçtır.

Bu kapsamda; kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetkilerine uygun teşkilat yapısına kavuşturulması, işlevi kalmamış birimlerin kaldırılması ve zorunlu olmadıkça yeni birimlerin oluşturulmaması, hizmet gereklerine uygun sayı ve nitelikte personel istihdamı, merkezi ve yerel yönetimler arasında dengeli bir görev ve yetki bölüşümünün yapılması, yurttaş odaklı bir hizmet anlayışının benimsenmesi ve bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanılması esas olacaktır.

Bu çerçevede;

1. Kamu hizmetlerinin daha etkin ve etkili sunulmasını sağlamak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları arasında mevcut olan yetki ve görev karmaşası ile belirsizlikler giderilecek, tüm kurum ve kuruluşların asli görevlerini yerine getirecekleri bir kurumsal yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.
2. Kamu yönetiminde saydamlık artırılacak yolsuzlukla etkili mücadele sağlanacaktır.

3. Kamu mali yönetimi reformu çerçevesinde yürütülen kuruluş düzeyinde stratejik planlama ve performansa dayalı bütçeleme çalışmaları programlı bir şekilde yaygınlaştırılacaktır.
4. Kamu personelinin kurum ve kuruluşlar arasında nitelik ve nicelik açılarından dengeli dağılımını sağlamak ve personelin yetkinliğini artırmak amaçlarıyla gerekli önlemler alınacaktır.
5. Adalet hizmetlerinin daha adil, hızlı, güvenli ve isabetli şekilde sunulmasını sağlamak amacıyla; yargının iş yükünü azaltmaya yönelik çalışmalar hızlandırılacak, hakim, savcı ve yardımcı adalet personeli sayısı artırılacak, yargı mensuplarının mesleki ahlak ve davranış kuralları uluslar arası ölçütlere göre belirlenecek, adli hizmet birimlerinin teknik ve fiziki alt yapı eksiklikleri giderilecek ve adli hizmetlerin elektronik ortama taşınması sağlanacaktır.
6. Bireyin yaşam ve iş güvenliğini esas alan, özgürlük ve güvenlik arasındaki hassas dengeyi gözeten ve toplum destekli bir asayiş hizmeti sunumu temin edilecektir.
7. Terör ve terörizmin finansmanı, yasa dışı göç ve iltica hareketleri, insan ticareti ve kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti ve kullanımı ve örgütlü suçlarla etkili bir şekilde mücadele edilecektir.
8. Güvenlik hizmeti sunumunda birimler arası etkin bir koordinasyon işbirliği sağlanacak ve ilgili birimlerin fiziki alt yapı ihtiyaçları öncelikle karşılanacaktır.
9. Yerel yönetimlerin sundukları hizmetler için ülke çapında asgari hizmet standartları belirlenecek; standartlara uygunluk denetimi merkezi idare tarafından yapılacaktır.
10. Yerel yönetimlerin gelir yapısı merkezi idareden aktarılacak yerel ve müşterek nitelikli görev ve hizmetlerle orantılı bir şekilde güçlendirilecektir.
11. Türkiye'nin geleceğine yön verecek olan bilgi toplumuna dönüşümün beşeri ve teknik alt yapısına ilişkin çalışmalar hızlandırılacaktır.
12. Bilgi ve iletişim teknolojileri kamu hizmetleri sunumunda etkin bir araç olarak kullanılacak, kaliteli, hızlı ve bütünleşik hizmet sunabilen, iyi yönetim ilkelerinin benimsendiği kamu yönetimi yapısının oluşmasına destek olunacaktır.
13. Yerel yönetimlerce sunulan hizmetler de dahil olmak üzere, kamu iş süreçleri vatandaş ve iş dünyasının ihtiyaçları doğrultusunda yeniden tasarlanacak, kamu hizmetlerinin etkin, şeffaf, sürekli, güvenilir, tek kapıdan ve farklı platformlardan sunulduğu, bütünleşik bir e-Devlet yapısı oluşturulacaktır. E-Devlet hizmetlerinin sunumunda kişisel bilgilerin mahremiyetinin korunması esas olacaktır.
14. E-Devlet hizmetleri kullanımının yaygınlaşması için gerekli tedbirler alınacaktır. Mükerrer yatırımlardan kaçınmak ve kaynak kullanımında etkinliği artırmak üzere elektronik hizmet sunumunda ortak çözümler geliştirilecektir.

15. Afet öncesi, anı ve sonrasını kapsayan afet yönetiminin bütüncül bir sisteme kavuşturulması için ilgili kurumların çakışan yetki ve sorumlulukları giderilecek, mevcut mevzuat gözden geçirilecektir.
16. Şehir planlaması ve bina inşasında afet güvenliği ile ilgili standartlar geliştirilecek, imar ve yapılaşma sürecinin denetimi sağlanacak, sorumluluk ve cezalar netleştirilecektir.
17. Tapu ve kadastro hizmetlerine yönelik çalışmaların sonuçlandırılması ve otomasyona geçilmesi sağlanacaktır.

IV. SEKTÖREL POLİTİKALAR

A. EĞİTİM

Düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, yeni fikirlere açık, özgüven ve sorumluluk duygusuna sahip, Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik değerleri benimsemiş, milli kültürü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen bilgi toplumu insanını yetiştirmek eğitim politikasının temel amacıdır. Bu yönde başlatılmış olan yeniden düzenleme çalışmaları her kademede hızlandırılarak sürdürülecek, eğitimin niteliği artırılacak ve eğitim hizmetlerine erişim yaygınlaştırılacaktır.

Bu çerçevede;

1. Kişilerin fiziksel, sosyal, zihinsel ve ruhsal gelişimlerinde önemli bir payı olan okul öncesi eğitim yaygınlaştırılacaktır.
2. İlk ve ortaöğretimin kalitesinin artırılması amacıyla yenilikçiliği, araştırmayı, takım çalışmasını, özgün ve girişimci düşünmeyi esas alan müfredat değişiklikleri yapılacak ve bu kapsamda eğitimciler ile yöneticilerin eğitimi gerçekleştirilecektir.
3. Kişilerin bireysel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunan ve hayata hazırlayan etkin bir rehberlik ve yönlendirme sistemi geliştirilecektir.
4. Ortaöğretimde okul çeşitliliği yerine program çeşitliliğini esas alan bir yapıya geçilecektir. Ortaöğretim, program bütünlüğü ve devamlılığı içinde yatay ve dikey geçişlere olanak tanıyan, fırsat eşitliğini geliştiren esnek bir yapıya kavuşturulacaktır.
5. Eğitimde bilgi teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılacak ve etkin hale getirilecektir.
6. Eğitimin her kademesinde fiziki mekan, donanım ve öğretmen ihtiyacı yerleşim yerleri arasındaki farklılıkları azaltacak şekilde giderilecek ve bu konuda yerel idarelerin inisiyatif almaları desteklenecektir.
7. Yüksek Öğretim Kurulu uzun dönemli planlama ve koordinasyon işlevini yürütecek bir yapıya kavuşturulacaktır.
8. Yüksek öğretim kurumları, idari ve mali özerklikleri sağlanarak ihtisaslaşmayı esas alan rekabetçi bir yapıya kavuşturulacaktır.

9. Yüksek öğretim kurumlarının hizmet üreterek kaynak oluşturma faaliyetleri desteklenecek, öğrencilerin eğitimin finansmanına daha fazla katılımı sağlanacaktır.
10. Özel kesimin eğitimin her kademesinde daha fazla faaliyet göstermesi teşvik edilecektir.

B. SAĞLIK

Vatandaşların ekonomik ve sosyal hayata sağlıklı bireyler olarak katılımını sağlamak ve yaşam kalitelerini yükseltmeye katkıda bulunmak sağlık politikasının temel amacıdır. Sağlık hizmetleri, eşitlik ve hakkaniyet içinde, halkın ihtiyaç ve beklentilerine uygun, kaliteli, ulaşılabilir, verimli, bölgeler ve sosyo-ekonomik gruplar arası farklılıkları azaltıcı, çağdaş yaşamın gerekleriyle uyumlu şekilde sunulacak ve koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik verilecektir. Bu çerçevede;

1. 'Koruma/önleme, tedaviden önce gelir' ilkesi çerçevesinde, ekonomik kayıpların önlenmesi ve yaşam kalitesinin artırılması amacıyla koruyucu sağlık hizmetleri etkinleştirilerek yaygınlaştırılacaktır.
2. Sağlık hizmetlerinin alt yapı ve personel ihtiyacı, bölgeler arası farklılıklar gözetilerek giderilecektir.
3. Sağlık hizmetlerinin sunumu ile finansmanının birbirinden ayrılmasına yönelik düzenlemeler tamamlanacaktır.
4. Sağlık Bakanlığı yeniden yapılandırılarak düzenleme, planlama ve denetleme rolü güçlendirilecektir.
5. Birinci basamak hizmet birimleriyle bütünleşmiş bir şekilde yurt çapında aile hekimliği uygulamasına geçilerek etkili bir sevk sistemi sağlanacaktır.
6. Birinci basamak sağlık hizmetleri, anne, çocuk sağlığı ile gezici sağlık hizmetlerine önem verilerek güçlendirilecektir.
7. Hizmet kalitesini artırmak amacıyla, hastane yönetimleri idari ve mali açıdan özerk ve rekabetçi bir yapıya kavuşturulacak; sağlık kurumlarında sertifikasyon ve akreditasyon sistemleri geliştirilecektir.
8. Kişilerin klinik bulguları ve bireysel özelliklerine göre uygun ilaca, uygun süre ve dozda en düşük fiyatla kolayca ulaşabilmelerini sağlamak amacıyla 'Akılcı İlaç Kullanımı' ilkesi etkin hale getirilecektir.
9. Sağlık insan gücü planlaması yapılarak bilgi ve beceri ile donanmış, motivasyonu yüksek yeterli sayıda insan gücü sağlanacaktır.
10. Sağlık hizmeti sunumunda hasta hakları ve hasta memnuniyeti esas alınacaktır.
11. Ulusal Sağlık Bilgi Sistemi etkin hale getirilecektir.
12. Özel sektörün sağlık yatırımları teşvik edilecektir.

C. ÇEVRE ve KENTSEL ALT YAPI

İnsan sağlığını, doğal kaynakları ve estetik değerleri korumak suretiyle sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda yüksek bir çevresel koruma düzeyine erişilmesini ve kentlerin temiz, güvenli ve yaşam kalitesi yüksek yerler haline getirilmesini sağlamak için artan nüfus ile ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelere paralel olarak farklılaşan kentsel alt yapı ihtiyacının giderilmesi temel amaçtır.

Bu çerçevede;

1. AB Müktesebatına uyum kapsamında oluşturulan çevre mevzuatının uygulanması için gerekli alt yapı ve finansman ihtiyacı tespit edilerek uygulamaya ilişkin öncelikler belirlenecek, yönetim ve denetim için gerekli idari kapasite geliştirilecektir.
2. AB'ye uyum kapsamında çevre standartları ve yönetimini belirleyen hukuki düzenlemeler güncelleştirilirken, ülke koşullarını dikkate alan, kurumlar arasında eşgüdümü sağlayan ve yeni birim oluşturma yerine mevcutları etkin kılan bir yapı oluşturulacaktır.
3. Ülkemizin sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin ve genetik kaynakların korunması, geliştirilmesi ve ekonomik değer kazandırılmasına yönelik çalışmalar hızlandırılacaktır.
4. Sera gazı azaltımı politika ve tedbirlerini ortaya koyan bir ulusal eylem planı ilgili tarafların katılımı ile hazırlanacaktır.
5. Ülkemizde su kaynaklarının tahsisi, kullanılması, geliştirilmesi ve kirlenmeye karşı korunması ile ilgili hukuki düzenleme ve idari yapı oluşturulmasına yönelik olarak başlatılmış çalışmalar tamamlanacaktır.
6. Mevcut çalışmalar da dikkate alınarak, ülke genelinde kentsel alt yapı ihtiyacı tespit edilecek, bölgesel gelişme gerekleri de gözetilerek bir kentsel alt yapı ana planı ve finansman stratejisi hazırlanacaktır.
7. Su, atık su, katı atık gibi çevre korumaya yönelik alt yapı tesislerinin yapılmasında, bakımında ve işletilmesinde ülke şartlarına en uygun sistem ve teknolojiler tercih edilecektir.
8. Eysel nitelikli katı atık yönetiminde kaynakta ayrıştırma, toplama, taşıma, geri kazanım ve bertaraf safhaları teknik ve mali yönden bir bütün olarak değerlendirilecek ve düzenli depolama yöntemi tercih edilecektir.
9. Çevre korumaya yönelik kentsel alt yapı hizmetlerinin planlanması, projelendirilmesi, gerçekleştirilmesi ve işletilmesinde belediyelerin kapasiteleri geliştirilecektir.

D. BİLİM VE TEKNOLOJİ

Bilim ve teknoloji politikasının temel amacı, bilim ve teknolojiye yetkinleşmek ve bu yetkinliği ekonomik ve sosyal faydaya dönüştürmek üzere özellikle özel sektörün yenilik yeteneğini artırmaktır. Bu çerçevede;

1. Bilim ve teknoloji alanında kurumlar arası işbirliğini ve özel kesimin sistem içindeki etkinliğini artıran bir ulusal yenilik sistemi oluşturulacaktır.
2. Özel kesimin Ar-Ge kapasitesi ve talebini artırması desteklenecektir.
3. Özel kesim ile üniversiteler ve araştırma kurumları arasındaki işbirliğini geliştirmeye yönelik destekler artırılacak ve etkinleştirilecektir. Üniversite ve araştırma kurumlarında Ar-Ge çalışmalarının artırılması ve piyasa talebi doğrultusunda yönlendirilmesi sağlanacaktır.
4. Araştırmacı insan gücü kaynağı nitelik ve nicelik yönünden geliştirilecek ve özel sektörde araştırmacı istihdamı teşvik edilecektir.
5. Kamu kurumlarındaki sorun ve ihtiyaçların Ar-Ge yoluyla giderilmesine yönelik destekler sağlanacak ve kamu tedarik sistemi Ar-Ge çalışmalarını ve yerli teknoloji geliştirilmesini teşvik eden bir yapıya kavuşturulacaktır.
6. Savunma sanayinin yurt dışı bağımlılığını azaltmaya yönelik Ar-Ge destekleri artırılacak, savunma sektörü için geliştirilen teknolojilerin diğer sektörler, üniversitelere, araştırma kuruluşlarına ve KOBİ'lere aktarılması sağlanacaktır.
7. AB başta olmak üzere Ar-Ge alanında yetkinleşmiş ülkeler ve bu alanda faaliyet gösteren uluslar arası kuruluşlarla işbirliği artırılacaktır.
8. Bilim, teknoloji ve yenilik alanlarında toplumsal farkındalık artırılacaktır.
9. Teknoloji transfer merkezlerinin kurulmasına yönelik çalışmalar başlatılacaktır.

E. TARIM

Gıda güvencesinin ve güvenliğinin sağlanması ile doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı gözetilerek, örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir tarımsal yapının oluşturulması temel amaçtır.

Tarımsal yapıdaki dönüşümün ortaya çıkarttığı göç ve istihdam baskısının azaltılması kırsal kalkınma politikalarıyla sağlanacaktır.

Bu çerçevede;

1. Tarımsal desteklerin Tarım Stratejisi Belgesi (2006-2010) ile 5488 sayılı Tarım Kanunu çerçevesinde yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır.
2. Tarım politikalarının yürütülmesine ilişkin istatistiki veriler nitelik ve nicelik olarak iyileştirilecek ve bilgi alt yapısı geliştirilecektir.
3. Tarım sektörüne yönelik finansal hizmetler çeşitlendirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.
4. Tarımsal ürün ihracatında rekabet gücünün artırılması amacıyla, ihracat desteklerinde katma değeri yüksek, markalı ve nihai tüketiciye yönelik ürünlere ağırlık verilecektir.

5. Bitki ve hayvan sağlığı ile gıda güvenliği hizmetleri bütüncül bir çerçevede yürütülecek ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları içinde ve bunlar arasında eşgüdüm sağlanacaktır.
6. Üreticilerin, verimliliği ve pazarlamada rekabet gücünü artırıcı yönde örgütlenmeleri desteklenecektir.
7. Hayvancılıkta, ıslah, hastalık ve zararlılarla mücadele ile kaliteli yem bitkileri üretiminin artırılmasına yönelik tedbirler alınacaktır.
8. Balıkçılık sektöründe kaynak yönetimine ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.
9. Girdi kullanımında ve eğitim-yayım hizmetlerinde iyileştirme sağlanarak tarımsal üretimde verimlilik ve kalite artırılabilecektir.
10. Toprak ve su kaynaklarının etkin kullanılmasına yönelik yöntem ve araçlara öncelik verilecektir.
11. Arazi toplulaştırma çalışmaları hızlandırılacak, tarımsal işletmelerde ölçek büyüklüğünün artırılmasına yönelik tedbirler alınacak ve tarım ve gıda işletmelerinin modernizasyonu, belirlenecek öncelikler çerçevesinde, desteklenecektir.
12. Kamu sulama proje stoku rasyonel hale getirilecek, bu kapsamda projeler yeniden önceliklendirilecek ve öncelikli projelere yeterli kaynak tahsis edilecektir.
13. Ormanlar, her türlü teknik, idari ve biyolojik önlemler alınarak en etkin şekilde korunacak; çok amaçlı, verim gücü dahilinde ve çevresel değerler korunarak işletilecek; toplum ihtiyaçları ve sağlığı, çölleşme ve küresel ısınma dikkate alınarak, ağaçlandırma, rehabilitasyon ve kent ormancılığı geliştirilecek, ekosistem ağırlıklı eğitim ve tanıtım faaliyetleri yoğunlaştırılacaktır.

F. İMALAT ve MADENCİLİK

İmalat sanayinde dışa dönük bir yapı içinde yüksek katma değerli mal üretiminin artırılması temel amaçtır. Bu çerçevede orta ve yüksek teknoloji sektörlerinin ağırlığının artırılmasına, geleneksel sektörlerde uluslar arası rekabete uyum sağlanmasına yönelik politikalar uygulanacaktır.

Madencilikte ham madde arz güvenliğinin geliştirilmesi ve madenlerin yurt içinde işlenerek ülke ekonomisine sağlanan katkının artırılması temel amaçtır.

Bu çerçevede;

1. Teknoloji üretimi, yaygınlaştırılması ve işletmelerin modernizasyonu yoluyla yüksek katma değer yaratılması özendirilecektir.

2. Orta ve yüksek teknoloji sektörleri başta olmak üzere sanayi ihracatının artırılmasına yönelik çabalara devam edilecektir.
3. Sanayi bilgi sistemi oluşturulacaktır.
4. İşletmelerin belirlenmiş sanayi bölgelerinde kurulması ve mevcutların bu alanlara taşınması özendirilecek, işletmeler arası işbirliği girişimleri desteklenecektir.
5. Tasarım ve markalaşma faaliyetleri desteklenecektir.
6. Tekstil, hazır giyim ve deri gibi geleneksel sektörlerde uluslararası rekabete uyum sağlayacak yapıya dönüşüm desteklenecektir.
7. Savunma sanayiinde Ar-Ge'ye dayalı tedariki, yurtiçi teknoloji ve kabiliyet edinimini esas alan bir sistem ve mevzuat oluşturulacaktır.
8. Madencilikte sanayi ve enerji ham maddeleri aramalarına ağırlık verilecek, madencilik ürünleri yurt içinde işlenerek katma değer artırılabilecektir.
9. Madencilik sektöründe mevzuat düzenlemeleri tamamlanacaktır.

G. ENERJİ

Enerji politikalarının temel amacı; artan nüfusun ve gelişen ekonominin enerji ihtiyacının sürekli, kaliteli ve güvenli bir arz sistemi içinde karşılanabilmesi ve bunun özel sektör yatırımlarının ağırlığını oluşturduğu, serbest rekabete dayalı şeffaf bir piyasa yapısı dahilinde gerçekleştirilmesidir. Bu çerçevede;

1. Enerji arz güvenliğinin artırılması için nükleer dahil alternatif enerji kaynaklarının azami ölçüde geliştirilmesine önem verilecek, birincil enerji kaynakları bazında dengeli bir kaynak çeşitlendirmesine gidilecek ve orijin ülke farklılaştırma çalışmaları sürdürülecektir.
2. Arz-talep projeksiyonlarına göre orta dönemde oluşması öngörülen elektrik arz açığının önlenmesi amacıyla gerek yasal çerçevede gerekse düzenlemeler alanında ihtiyaç duyulan tedbirler alınacaktır.
3. Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Stratejisi Belgesi uyarınca elektrik dağıtım ve üretim özelleştirmelerinden beklenen faydaların bir an önce alınması amacıyla ve sektörün uzun dönemli sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması perspektifiyle özelleştirme süreci hızlandırılacaktır.
4. Enerjinin, üretimden nihai tüketime kadar her safhada en verimli ve tasarruflu şekilde kullanılması, böylece arz güvenliğine katkı sağlanması ve enerji kullanımının çevresel etkilerinin hafifletilmesi amacıyla enerji verimliliği konusuna öncelik tanınacak ve gerekli yasal düzenlemeler sonuçlandırılacaktır.

5. Doğal gaz kullanımı rekabete dayalı olarak yaygınlaştırılacak, mevsimsel talep değişimleri de dikkate alınarak ulusal düzeyde doğal gaz arz güvenliği sağlanacaktır.
6. Bölgemizde bulunan enerji (petrol, doğal gaz ve elektrik) kaynaklarının uluslar arası pazarlara ulaşmasında Türkiye'nin transit güzergahı ve terminal olması için çalışmalar sürdürülecektir.

H. ULAŞTIRMA ve HABERLEŞME

Ulaştırma sektöründe temel amaç; ülke ekonomisinin ve sosyal hayatın gereksinimlerine uygun, taşıma türleri arasında dengenin sağlandığı, çağdaş teknoloji ve uluslar arası kurallarla uyumlu, çevreye duyarlı, ekonomik, güvenli ve hızlı taşımacılığın yapıldığı bir ulaştırma alt yapısının zamanında oluşturulmasıdır. Ulaştırma alt sektörlerinin birbirlerini tamamlayıcı nitelikte çalışması ve kombine taşımacılığın yaygınlaştırılması esastır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın ve etkin kullanılmasıyla, bilgi toplumuna dönüşüm sürecinin hızlandırılması ve bu yolla ülkemizin refah düzeyinin artırılmasına katkı sağlanması temel amaçtır. Bu çerçevede;

1. Ulaştırma alt yapısı ihtiyaçlarının karşılanmasında özel sektör katılımını artıracak modeller geliştirilecektir.
2. AB kaynaklarından en üst düzeyde yararlanılarak, AB ülkelerinin, Kafkas ülkeleri, Orta Asya, Güney Asya ve Ortadoğu ülkeleriyle ulaşımını sağlayan ulusal ulaşım ağlarımızın Trans-Avrupa ulaştırma ağları ile bütünleşmesi yönündeki çalışmalara devam edilecektir.
3. Bölünmüş yol yapımlarının tamamlanması ve standartlarının yükseltilmesiyle mevcut karayolları iyileştirilecektir.
4. Başta kara yolları olmak üzere ulaştırmanın tüm modlarında trafik güvenliği artırılabilecektir.
5. Yük taşımacılığında demir yolu ve deniz yoluna ağırlık verilecektir.
6. Hızlı tren ile yolcu taşımacılığına başlanacaktır.
7. Hizmet kalitesini artırmak ve kamu üzerindeki mali yükünü azaltmak amacıyla TCDD yeniden yapılandırılacaktır.
8. Limanların kombine taşımacılık yapılabilen birer lojistik merkezi haline getirilmeleri sağlanacak, liman kapasiteleri artırılabilecektir.
9. Bayrak, liman ve kıyı devleti kontrolü iyileştirilecektir.
10. Trafiğin yoğunlaştığı hava meydanlarında kapasiteler artırılabilecek, hava yolu taşımacılığında hizmet standartları yükseltilecektir.

11. Bölgesel hava yolu taşımacılığı geliştirilecektir.
12. Kent içi ulaşımında sürdürülebilirliği sağlamak için trafik ve talep yönetimi uygulamalarına öncelik verilecek; toplu taşıma sistemi seçiminde belediyelerin mali yapıları ve uluslar arası kabul görmüş kriterler göz önüne alınacaktır.
13. Kamu yayıncılığı, teknolojiadaki gelişmeler de dikkate alınarak geliştirilecek; toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarını karşılayacak içeriğe ve sağlıklı bir mali yapıya kavuşturulacaktır.
14. Posta sektörü, sürat, kalite, güvenilirlik ve erişilebilirlik esasları ve AB düzenlemeleri paralelinde rekabetçi bir anlayışla yeniden yapılandırılacaktır.
15. Elektronik haberleşme sektöründe rekabet artırılacak, alternatif alt yapı ve hizmetlerin sunumuyla bilgiye etkin, hızlı, güvenli ve uygun maliyetlerle yaygın erişim sağlanacaktır.
16. E-Devlet, e-ticaret gibi bilgi toplumu hizmetlerinin gelişimini desteklemek üzere, geniş-bant iletişim alt yapısı ülke genelinde yaygınlaştırılacaktır.
17. Bilgi teknolojileri sektöründe yazılım stratejik sektör olarak ele alınacak, ülkemizin yazılım ve hizmetler alanında bölgesel ve küresel bir oyuncu olarak konumlandırılması sağlanacaktır.

I. TURİZM

Turizm sektöründe; küreselleşmenin ortaya koyduğu dinamikleri barındıran, ülkeye daha çok turist gelmesinin yanı sıra hizmet kalitesini de artırmaya çalışan, pazarlama kanallarını çeşitlendirerek üst gelir gruplarını hedef alan, doğal sermayeyi koruyan ve sürdürülebilir kılan, ülkemiz turizminin karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne uygun turizm çeşitlerini ön plana çıkaran bir yapının oluşturulması temel amaçtır. Bu çerçevede;

1. Turizm yatırımları çeşitlendirilecek, gelişmiş ve yoğun kullanıma konu olan yörelerden diğer alanlara kaydırılarak, turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılması sağlanacaktır.
2. Sektörle ilgili tüm yatırımlar, doğal, tarihsel, sosyal ve kültürel çevreyi koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde ele alınacaktır.
3. Türk turizminin uluslar arası turizm pazarından azami pay alabilmesi amacıyla yeterli talep yaratılacaktır.
4. İstanbul kentinin kültürel, sosyal ve doğal zenginlikleri sürdürülebilir turizm gelişmesi çerçevesinde değerlendirilecektir.

EK TABLO: TEMEL EKONOMİK BÜYÜKLÜKLER

	2007	2008	2009
BÜYÜME VE İSTİHDAM			
GSYİH (Milyar YTL, Cari Fiy.)	622,6	695,9	771,2
GSYİH (Milyar Dolar, Cari Fiy.)	423,4	469,8	521,8
Kişi Başı Milli Gelir (GSYİH, \$)	5.732,0	6.284,0	6.898,0
Kişi Başı Milli Gelir (SAGP, GSYİH, \$)	9.515,0	10.277,0	11.115,0
GSYİH Büyümesi ⁽¹⁾	7,0	7,0	7,1
Toplam Tüketim ⁽¹⁾	8,1	7,8	7,1
Kamu	2,1	1,0	3,5
Özel	8,7	8,4	7,4
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı ⁽¹⁾	8,8	6,5	8,5
Kamu	14,0	1,0	4,5
Özel	6,9	8,6	9,9
Nüfus (Milyon Kişi)	73,9	74,8	75,6
İşgücüne Katılma Oranı (%)	48,9	49,2	49,5
İstihdam Düzeyi (Milyon Kişi)	23,0	23,6	24,2
İşsizlik Oranı (%)	10,5	10,6	10,4
Toplam Faktör Verimliliği Artışı (%)	2,1	2,2	2,3
DIŞ TİCARET			
İhracat (FOB) (Milyar Dolar)	93,1	105,5	120,4
İthalat (CIF) (Milyar Dolar)	150,3	164,7	181,8
Dış Ticaret Dengesi (Milyar Dolar)	-57,2	-59,2	-61,4
Turizm Gelirleri (Milyar Dolar)	21,5	23,1	25,1
Cari İşlemler Dengesi / GSYİH (%)	-7,9	-7,3	-6,6
Dış Ticaret Hacmi / GSYİH (%)	54,9	55,0	55,4
KAMU FİNANSMANI (Yüzde)			
Genel Devlet Gelirleri ⁽²⁾ / GSYİH	45,4	43,2	42,2
Genel Devlet Harcamaları ⁽²⁾ / GSYİH	45,8	43,3	41,5
Genel Devlet Faiz Harcamaları ⁽²⁾ / GSYİH	6,7	5,6	4,5
Genel Devlet Borçlanma Gereği ⁽²⁾⁽³⁾ / GSYİH	0,3	0,1	-0,7
Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ⁽³⁾⁽⁴⁾ / GSYİH	0,1	-0,2	-0,9
Kamu Net Borç Stoku / GSYİH	44,1	39,1	34,4
Vergi Yüğü / GSYİH	32,0	31,4	30,9
FİYATLAR (Yüzde Değişme)			
TÜFE Yıl Sonu ⁽⁵⁾	4,0	4,0	--

(1) Reel fiyatlarla yüzde değişimi göstermektedir.

(2) Merkezi yönetim bütçesini, sosyal güvenlik kurumlarını, mahalli idareleri, döner sermayeleri ve fonları kapsamaktadır.

(3) (-) işareti fazlayı göstermektedir.

(4) Genel Devlet ve KİT'leri kapsamaktadır.

(5) 2007 ve 2008 için Merkez Bankasının açıkladığı hedefler alınmıştır. 2009 yılı hedefi önümüzdeki dönemde belirlenecektir.